
میزان دسترس زنان روستایی به اعتبارات کشاورزی

مهندس سیدعلی میلانی

(مدیرعامل بانک کشاورزی)

۱ - مقدمه

در سالهای اخیر، نقش زنان در توسعه و راههای مشارکت دادن هر چه بیشتر آنان در فرآیند توسعه، مورد توجه سازمانها و مجامع بین‌المللی و بسیاری از حکومت‌های جهان قرار گرفته است. در رویکرد جهانی به مسایل زنان در توسعه، زنان روستایی، به دلیل نقش غیرقابل انکار آنان در فعالیتهای مختلف کشاورزی، جایگاه ویژه‌ای دارند. توجه ویژه به نقش زنان در کشاورزی، دربرگیرنده تلاش برای شناخت و ارزشگذاری هر چه دقیقتر فعالیت آنان و تلاش برای شناسایی و رفع موانع موجود فراراه گسترش فعالیت آنان در مسیر توسعه کشاورزی است.

دسترس نداشتن به عوامل تولید از قبیل زمین، اعتبار و... عمده‌ترین مانع مشارکت هر چه بیشتر زنان در توسعه کشاورزی محسوب می‌شود. بدون دسترس به زمین و اعتبار امکان ایفای نقش و فعالیت

مستقل در عرصه کشاورزی برای زنان روستایی وجود نخواهد داشت. هدف از تهیه این مقاله، همان طور که از عنوان آن پیداست، بررسی میزان دسترسی زنان روستایی به اعتبارات کشاورزی در جمهوری اسلامی ایران است. برای این منظور ابتدا نقش زنان در توسعه کشاورزی به اختصار مورد اشاره قرار می‌گیرد. سپس موانع مشارکت گسترده آنان در فعالیتهای کشاورزی بررسی خواهد شد. پس از آن، با نگاهی به وضعیت زنان روستایی در کشاورزی ایران، میزان دسترسی آنان به اعتبار براساس آخرین اطلاعات جمع‌آوری شده از عملکرد بانک کشاورزی مورد بررسی و ارزیابی قرار خواهد گرفت.

۲ - نقش زنان در توسعه کشاورزی

نقش زنان در توسعه، سالهاست که به‌عنوان موضوعی بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته است. اعلام سال ۱۹۷۵ به‌عنوان «سال جهانی زن» و پس از آن تعیین دهه زن از سوی سازمان ملل متحد، توجه جدی جهانیان را به نقش حساس و قابل توجه زنان در فرآیند توسعه جلب کرد و زمینه‌های لازم را برای توجه جدی به مسائل زنان فراهم آورد. در سالهای اخیر مسأله اصلی برای سازمانها و مجامع بین‌المللی و بسیاری از حکومتها، مشارکت دادن زنان در توسعه و یا به عبارت دیگر، وارد کردن هر چه بیشتر آنها در تلاشها، برنامه‌ها و جریانات اصلی توسعه در جوامع مختلف است. برای مشارکت زنان در توسعه، لازم است که ابتدا نقش آنان در جریان توسعه، که غالباً در برآوردهای کلان نادیده گرفته می‌شود، به‌درستی و با دقت مشخص شود. علاوه بر این لازم است که موانع مربوط به ایفای نقش زنان در جریان توسعه، شامل انواع تبعیض بر علیه زنان، شناسایی و مرتفع گردد.

زنان روستایی جمعیت قابل توجهی از جوامع مختلف را تشکیل می‌دهند. از سال ۱۹۷۰ میلادی همزمان با طرح مسائل زنان و نقش آنان در توسعه، نقش زنان روستایی در توسعه کشاورزی نیز مورد توجه ویژه قرار گرفت. دلیل این امر، نقش انکارناپذیر زنان روستایی در فعالیتهای مختلف بخش کشاورزی در جوامع گوناگون بوده است.

زنان روستایی در بسیاری از جوامع، بخش عمده‌ای از نیروی کار کشاورزی را تشکیل می‌دهند. شواهد موجود نشان می‌دهد که در افریقا حدود ۷۵ درصد از نیروی کار کشاورزی را زنان تشکیل می‌دهند. زنان آسیایی نیز نیمی از نیروی کار کشاورزی جوامع خود را تشکیل می‌دهند. در امریکای لاتین و خاورمیانه زنان به عنوان یک عضو خانوار، یا در مواقع مهاجرت‌های بیرون مرزی مردان، به میزان درخور توجیهی درگیر کارهای کشاورزی هستند. در اروپای شرقی نیز نیمی از نیروی کار کشاورزی را زنان تشکیل می‌دهند.^(۱) فعالیتهای مربوط به کاشت، داشت و برداشت محصول، نگهداری و مراقبت از دام و طیور و برخی فعالیتهای مربوط به بازاریابی و فروش محصولات از جمله زمینه‌های مشارکت زنان به کار کشاورزی به شمار می‌رود. در کنار کار کشاورزی، تقریباً تمامی فعالیتهای درون خانه، اعم از پخت و پز غذا، نگهداری بچه‌ها و نظافت منزل نیز به عهده زنان است.

توجه ویژه به نقش زنان در کشاورزی، در بزرگترین تلاش برای شناسایی هر چه دقیقتر ارزشگذاری فعالیت آنان از یک سو و تلاش برای شناسایی و رفع مسائل و موانع موجود بر سر راه گسترش فعالیت آنان در مسیر توسعه کشاورزی از سوی دیگر است. منطق اقتصادی توجیه کننده این تلاش، ضرورت استفاده از تمامی ظرفیت بالقوه منابع انسانی برای پیشبرد امر تولید است. استفاده از تمام ظرفیت منابع انسانی، اعم از نیروی کار مردان و زنان در تولید، ممکن نمی‌شود، مگر آنکه تبعیضهای موجود بر علیه زنان برداشته شده و راه مشارکت آنان در تمامی زمینه‌ها هموار شود.

۳- موانع عمده موجود بر سر راه ایفای نقش زنان در توسعه کشاورزی

علی‌رغم تلاش جهانی برای وارد کردن زنان روستایی در جریان توسعه کشاورزی، هنوز در بسیاری از کشورهای جهان، ایفای نقش هر چه بیشتر زنان روستایی در فرایند توسعه کشاورزی، با موانعی روبه‌روست. این موانع، بخصوص در مورد زنان سرپرست خانوار، بسیار محدودکننده است. عدم دسترسی زنان روستایی به عوامل تولید، شامل: زمین، اعتبار و خدمات توسعه‌ای و ترویجی مربوط

به کشاورزی از جمله مهمترین مسایل یا موانع بر سر راه ایفای نقش زنان در توسعه کشاورزی است. در بسیاری از کشورها زنان نمی‌توانند صاحب زمین شوند. مطالعات سازمان کشاورزی و خواروبار جهانی، فائو، نشان می‌دهد که برای مثال در بسیاری از کشورهای امریکای لاتین، براساس قوانین اصلاحات ارضی، زمین به‌رئیس خانوار، که به‌طور سنتی مرد است، می‌رسد. در افریقا و آسیا نیز براساس قوانین مرسوم، تقریباً وضع به‌همین منوال است. بدین ترتیب زنان، به‌جز در موارد معدود، از حق تملک زمین محرومند. بدون دسترس به زمین امکان فعالیت مستقل کشاورزی برای زنان وجود نخواهد داشت.

از دیگر مشکلات زنان روستایی، عدم دسترس آنان به خدمات مؤسسات مالی، بویژه اعتبار است. تقریباً در بیشتر کشورهای جهان، اعتبار براساس میزان زمین کشاورزان پرداخت می‌شود. بدین ترتیب زنان یا به‌دلیل نداشتن زمین و یا به‌دلیل کوچک بودن زمینهای خود از دریافت اعتبار از مؤسسات رسمی محروم می‌شوند. از طرفی نهادهای رسمی اعطای اعتبار، به‌دلیل قدرت باز پرداخت بیشتر و ریسک کمتر، ترجیح می‌دهند که به تولیدکنندگان بزرگتر وام پرداخت کنند. زنان روستایی صاحب زمین، عمدتاً در زمره تولیدکنندگان کوچک هستند. کلیه تولیدکنندگان کوچک، از جمله زنان روستایی، در بازار مالی در مقایسه با تولیدکنندگان بزرگ با محدودیتهای بیشتری روبه‌رو هستند و لذا شانس کمتری برای دریافت اعتبار از بازار مالی رسمی دارند. اطلاعات موجود نشان می‌دهد که در ۵ کشور افریقایی کنیا، مالاوی، سیرالئون، زامبیا و زیمبابوه، کمتر از ۱۰ درصد اعتبار برای زمینداران کوچک در نظر گرفته شده و حداکثر یک درصد از کل اعتبارات کشاورزی به‌زنان اختصاص یافته است.^(۱)

از دیگر محدودیتهای مشکلاتی که زنان روستایی با آن مواجهند، عدم برخورداری از امکانات ترویجی، آموزشها و تکنولوژی جدید است. دلیل این امر نیز در کوچک بودن اندازه مزرعه و مقیاس تولید بهره‌برداران زن است.

۴ - نقش زنان روستایی در عرصه کشاورزی ایران

زن روستایی در ایران، همانند سایر کشورها به چند صورت در صحنه کشاورزی فعال است: به صورت عضوی از خانوار بهره‌بردار کشاورزی، به صورت سرپرست خانوار و یا به صورت نیروی کارمزد بگیر. وجه غالب حضور زن روستایی ایرانی در فعالیتهای کشاورزی، به صورت عضو خانوار بهره‌بردار است. در ایران بنا به عرف پذیرفته شده، سرپرستی خانوار معمولاً با مردان است. پذیرش این مسأله از سوی زنان مانع از حضور آنان در صحنه فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی، در کنار مردان نیست. براساس یک تقسیم کار کلی و پذیرفته شده در کشور ما، معمولاً گفته می‌شود که امور منزل به‌عهده زنان و فعالیت بیرون از خانه به‌عهده مردان است. فعالیتهای درون خانه شامل کلیه فعالیتهایی است که برای تهیه و تدارک غذای خانواده، تهیه برخی از اقلام پوشاک مورد نیاز، نگهداری و تربیت فرزندان و بالاخره نظافت منزل، صورت می‌گیرد. فعالیت بیرون از خانه نیز معمولاً به کارهایی که برای کسب درآمد خانوار انجام می‌گیرد، اطلاق می‌شود.

در مورد زنان روستایی این تقسیم‌بندی بخصوص در مورد فعالیتهای خارج از منزل خیلی دقیق به‌نظر نمی‌رسد. زن روستایی علاوه بر انجام فعالیتهای موسوم به‌خانه‌داری، در مزرعه نیز به‌ایفای نقش پرداخته و در بسیاری از امور مربوط به کاشت، داشت و برداشت محصولات مختلف کشاورزی و نیز از نگهداری و پرورش دام و طیور و تولید صنایع دستی مشارکت دارد. نوع فعالیتهای زنان روستایی، در مناطق مختلف کشور، تا حدودی متفاوت است. در استانهای شمالی کشور، گیلان و مازندران، نشاء و وجین شالی عمدتاً به‌عهده زنان است. در مناطق کردنشین، زنان حتی در کارهای سخت نیز مشارکت دارند. در مناطق لرنشین، بویژه در بین عشایر، زنان بیشتر در امور مربوط به دوشیدن شیر گله‌ها و تهیه انواع فرآورده‌های لبنی از شیر و همچنین پشم‌ریسی و تولید انواع بافته‌ها نظیر جاجیم و گلیم، مشارکت دارند.

در ایران نیز همانند اکثر کشورهای جهان، برآورد دقیقی از میزان تولید حاصل از فعالیتهای زنان روستایی، اعم از آن‌که در خانه انجام گرفته یا در مزرعه، در دست نیست. یک مطالعه محدود که در مورد

نقش زنان روستایی در زراعت برنج در استان گیلان انجام شده حاکی از آن است که در زراعت برنج فعالیت‌های نظیر وجین و نشاکاری به‌عهده زنان است. همچنین میزان مشارکت آنان در فعالیت‌های مربوط به تهیه خزانة ۸۰ درصد، در فعالیت‌های مربوط به درو محصول و بسته‌بندی ۴۸ درصد و در خرمنکوبی تا ۳۰ درصد بوده است.^(۳) مطالعه مذکور همچنین نشان می‌دهد که تأمین ۷۰ درصد از نیروی کار لازم برای زراعت یک هکتار به‌عهده زنان بوده که از این مقدار، ۳۰ درصد را نیروی کار زن خانوار و ۴۰ درصد را نیروی کار مزدبگیر زن تشکیل داده است.

در مورد نقش زنان در تولید سایر محصولات، اگر چه آمار در دست نیست، اما یک نکته مسلم است و آن زن روستایی در درون خانوار بهره‌بردار کشاورزی براساس توانایی‌هایش در بسیاری از امور تولیدی خانوار مشارکت مستقیم دارد. زن روستایی علاوه بر این در مواردی نیز راساً به تولید مصنوعات و فرآورده‌های صنایع دستی می‌پردازد که ممکن است برای مصرف خانوار باشد و یا با هدف کسب درآمد صورت گیرد.

علاوه بر فعالیت به‌صورت نیروی کار عضو خانوار، زن روستایی ممکن است در موقعیت سرپرست خانوار به‌فعالیت کشاورزی بپردازد. در ایران آمار دقیقی از زنان روستایی سرپرست خانوار در دسترس نیست. اما به‌نظر می‌رسد که تعداد این قبیل زنان در مقایسه با کل زنان روستایی و یا زنانی که به‌صورت عضو خانوار بهره‌بردار فعالیت می‌کنند، اندک باشد. براساس نتایج آمارگیری جاری جمعیت ۱۳۷۰، تعداد کل خانوارهای دارای سرپرست زن، ساکن در نقاط شهری و روستایی کشور ۶۳۸۰۸۳ خانوار گزارش شده است که معادل ۵/۹۲ درصد کل خانوارهای کشور است. بر این اساس می‌توان درصد خانوارهای روستایی دارای سرپرست زن در کل خانوارهای روستایی را نیز معادل ۵/۹۲ درصد فرض کرد. با استفاده از این نسبت تعداد خانوارهای روستایی دارای سرپرست زن در حدود ۲۵۰/۰۰۰ تخمین زده می‌شود.

در اینجا این سؤال مطرح می‌شود که آیا در ایران نیز زنان برای دسترس به عوامل تولید کشاورزی

با مشکل مواجه هستند یا خیر؟

از نظر دسترس به زمین براساس موازین حقوقی محدودیتی برای زنان روستایی در زمینه تملک زمین وجود ندارد. براساس قوانین و ضوابط حقوقی کشور، تملک زمین از سوی زن، اعم از زنان سرپرست خانوار و زنان عضو خانوار بهره‌بردار، هیچگونه محدودیت و منعی ندارد. علاوه بر این از آنجا که بر مبنای قوانین مربوط به ارث، به‌طور طبیعی، زمین بهره‌برداران متوفی، بین ورثه آنها تقسیم می‌شود، بنابراین، از این طریق هم امکان صاحب زمین شدن برای زنان روستایی وجود دارد.^(۴) در زمینه برخورداری زنان روستایی از خدمات مؤسسات مالی و اعتبارات نیز محدودیت خاصی وجود ندارد. به‌عبارت دیگر در بازار رسمی اعتبارات کشاورزی ایران، تفاوتی بین زنان و مردان روستایی برای دریافت اعتبار وجود ندارد. هر یک از بهره‌برداران بخش کشاورزی، اعم از زن یا مرد، به تناسب حجم و سطح فعالیت خود، می‌تواند از منابع رسمی، تقاضای اعتبار کند.

۵- عملکرد بانک کشاورزی در اعتباررسانی به زنان روستایی

در جمهوری اسلامی ایران، بانک کشاورزی عمده‌ترین منبع رسمی تأمین اعتبارات کشاورزی به‌شمار می‌رود. این بانک در عین حال تنها مؤسسه اعتباری تخصصی در بخش کشاورزی کشور است که با داشتن بیش از ۱۰۰۰ شعبه و واحد خدماتی در سراسر کشور و تجربه بیش از ۶۰ سال حضور فعال در عرصه فعالیتهای اقتصادی روستا و برخورداری از کادر مجرب کارشناسی و خدماتی، امکانات بسیار مناسبی برای اعتباررسانی به بخش کشاورزی و روستاییان کشور در اختیار دارد. وجود شبکه گسترده شعب این بانک در مناطق روستایی و توسعه آن در سالهای اخیر، دسترس به منابع اعتباری را برای تولیدکنندگان بخش کشاورزی در دورافتاده‌ترین نقاط روستایی کشور ممکن ساخته است. مروری بر آیین‌نامه‌های اجرایی و دستورالعملهای اعتباری بانک نشان می‌دهد که از گذشته‌های دور تا حال هیچگونه محدودیتی برای استفاده زنان روستایی از منابع اعتباری این بانک وجود نداشته است. بانک کشاورزی براساس

ضوابط و مقررات و اولویتهای اعلام شده اعتبار مورد نیاز متقاضیان را بسته به سطح و نوع فعالیتها و در صورت داشتن توجیهات فنی، مالی و اقتصادی تأمین می‌کند و اینکه متقاضی اعتبار مرد باشد یا زن تأثیری در فرایند اعتباررسانی ندارد.

برای نشان دادن میزان دسترس زنان روستایی به اعتبارات کشاورزی در ایران، اطلاعات مربوط به عملکرد زیر مجموعه‌ای از شعب بانک کشاورزی در سراسر کشور، در زمینه پرداخت اعتبار به زنان روستایی در سالهای ۱۳۷۲ و ۱۳۷۳ جمع‌آوری شده و مورد استفاده قرار گرفته است. اطلاعات جمع‌آوری شده در سال ۱۳۷۲ مربوط به ۷۲ شعبه و در سال ۱۳۷۳ مربوط به ۹۷ شعبه بانک کشاورزی است. انتخاب شعب به صورت نمونه‌گیری تصادفی - انتخابی صورت گرفته است. به این صورت که ۵۰ درصد از شعب براساس معیارهای کارشناسی و ۵۰ درصد دیگر به صورت نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده است. با توجه به اینکه نمونه انتخابی از نظر تعداد، درصد قابل توجهی از شعب بانک کشاورزی را شامل می‌شود (۱۸ درصد در سال ۷۲ و ۲۰ درصد در سال ۱۳۷۳ و از طرفی از تمام نقاط کشور انتخاب شده، بنابراین می‌توان ادعا کرد که نمونه‌ای جامع و فواگیر از سراسر کشور است. بنابراین نتایج این مطالعه را می‌توان به کل کشور تعمیم داد.

تسهیلات پرداختی شعب منتخب به زنان روستایی در سال ۱۳۷۲ و ده ماهه اول سال ۱۳۷۳ به شرح جدول زیر است.

شهره‌نگار علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول شماره ۱

شرح سال	مبلغ تسهیلات			تعداد
	جمع	سرمایه‌ای	جاری	تسهیلات
۱۳۷۲	۴۷۶۰	۲۲۲۹	۲۵۳۱	۵۰۴۳
۱۳۷۳ (ده ماهه)	۹۷۳۶	۴۴۵۷	۵۲۷۹	۸۷۷۲

منبع: اطلاعات جمع‌آوری شده از شعب منتخب در سراسر کشور

جدول شماره ۲

تعداد شعب	درصد تسهیلات پرداختی به		
	زراعت	دامداری	قالیافی صنایع دستی
۷۲	۴۲	۱۴	۴۴
۹۷	۲۹	۳۸	۳۳

همانطور که ملاحظه می‌شود در سال ۱۳۷۲، در سطح ۷۲ شعبه از شعب بانک کشاورزی در سراسر کشور، تعداد ۵۰۴۳ فقره تسهیلات به زنان روستایی پرداخت شده است. مبلغ این تسهیلات بالغ بر ۴۷۶۰۳۳۴ هزار ریال بوده است که از این مبلغ، ۲۵۳۱۱۶۶ هزار ریال آن صرف هزینه‌های جاری و ۲۲۲۹۱۶۸ هزار ریال آن صرف هزینه‌های سرمایه‌گذاری شده است. ۴۴ درصد از کل مبلغ تسهیلات پرداختی به زنان در شعب مذکور صرف فعالیتهای مربوط به قالیافی و صنایع دستی، ۱۴ درصد صرف دامداری و ۴۲ درصد به مصرف زراعت رسیده است. همانطور که ملاحظه می‌شود بیشترین میزان از تسهیلات پرداختی به زنان روستایی به مصرف قالیافی و صنایع دستی رسیده است. از آنجا که زنان

روستایی، تولیدکنندگان عمده فرش در کشور به‌شمار می‌روند و حاصل فعالیت آنان، از عمده‌ترین اقلام صادرات غیرنفتی کشور به‌شمار می‌رود، پرداخت بیشترین میزان تسهیلات به این فعالیتها، به تداوم ایفای نقش زنان روستایی در عرصه اقتصاد ملی کمک درخور توجهی می‌کند. زراعت و دامداری از دیگر زمینه‌های مصرف اعتبار پرداختی به زنان روستایی محسوب می‌شود که این موارد نیز به نوبه خود بیانگر حضور فعال زنان در عرصه‌های اصلی تولید در بخش کشاورزی و حمایت مؤثر اعتباری از این حضور آنان است.

تسهیلات پرداختی به زنان روستایی در سال ۱۳۷۳، از نظر تعداد ۸/۴ درصد از کل وامهای پرداختی و از نظر مبلغ، ۲/۶ درصد کل وامهای پرداختی به وسیله شعب مذکور در سال ۱۳۷۲ بوده است. در سال ۱۳۷۳ (براساس آمار ده ماهه)، در سطح ۹۷ شعبه، تعداد تسهیلات پرداختی ۸۷۷۲ فقره و مبلغ آنها ۹۷۳۶۸۹۱ هزار ریال بوده است. از این مبلغ ۵۲۷۹۱۲۴ هزار ریال به هزینه‌های جاری و ۴۴۵۷۷۶۷ هزار ریال به هزینه‌های سرمایه‌ای اختصاص یافته است. درصد تسهیلات پرداخت شده بابت فعالیتهای قالبیانی و صنایع دستی ۳۳ درصد، دامداری ۳۸ درصد و زراعت ۲۹ درصد از کل مبلغ تسهیلات اعطایی به وسیله شعب مذکور بوده است. تسهیلات پرداختی به زنان روستایی در ده ماهه اول سال ۱۳۷۳، از نظر تعداد ۱۳/۴ درصد کل تعداد تسهیلات پرداختی و از نظر مبلغ، ۴/۱ درصد کل مبلغ تسهیلات پرداختی به وسیله ۹۷ شعبه مورد بررسی بوده است. همانطور که ملاحظه می‌شود نسبت تسهیلات پرداختی به زنان روستایی هم از نظر تعداد و هم از نظر مبلغ افزایش یافته است. یکی از دلایل این افزایش اجرای طرح «حمایت خاص از زنان آسیب‌پذیر روستایی» از ابتدای سال ۱۳۷۳ است. این طرح همانطور که از عنوان آن پیداست به منظور فراهم کردن امکانات بیشتری برای دسترس زنان روستایی سرپرست خانوار به اعتبار تهیه و به اجرا گذاشته شده است.

براساس طرح مذکور ابتدا زنان سرپرست خانوار از طریق کارشناسان و مروجان زن و با استفاده از امکانات محلی و نظرخواهی از معتمدین شناسایی شده و به نزدیکترین شعب بانک کشاورزی حوزه

استقرار روستا معرفی می‌شوند. در جریان این شناسایی فعالیت تولیدی هر یک از آنها اعم از آنکه در مزرعه، خانه و یا کارگاه باشد، با ذکر نوع و میزان تولید و همچنین نیازهای اعتباری به‌دقت مشخص می‌شود. نمایندگان شعب بانک کشاورزی پس از دریافت فرم مشخصات معرفی شده‌ها نسبت به تشکیل پرونده برای آنان اقدام می‌کنند. پس از آن ضمن بازدید از روستای محل فعالیت افراد معرفی شده و کنترل مشخصات و اطلاعات داده شده، تسهیلات لازم برای تأمین نیازهای سرمایه‌گذاری و مواد اولیه و غیره را به‌شعبه پیشنهاد می‌کنند.

تسهیلات پیشنهادی در شعبه مورد تصویب قرار می‌گیرد و با اعزام اکیپ به روستای محل زندگی آنان در یک قسط به آنان به صورت قرض الحسنه، پرداخت می‌شود. بدین ترتیب به هیچ وجه نیاز به حضور و مراجعه این افراد به شعب بانک نخواهد بود. همچنین تسهیلات صرفاً با تعهد خود زنان و یا با تضمین سایر دریافت‌کنندگان اعتبار در روستا پرداخت می‌شود. زمان بازپرداخت تسهیلات اعطایی بسته به نوع تولیدات و موعد فروش و دریافت بهای آن، تا پنج سال خواهد بود.

در سطح ۹۷ شعبه مورد بررسی در سه ماهه اول سال ۱۳۷۳ مبلغ ۲۷۲۲۹۵۶ هزار ریال (معادل ۲۸ درصد) از کل تسهیلات پرداختی به زنان روستایی از محل طرح مذکور پرداخت شده است. در سطح کل شعب بانک کشاورزی در سراسر کشور، مبلغ ۴/۷۴۷/۹۶۰ هزار ریال تسهیلات قرض الحسنه در قالب طرح مذکور به زنان روستایی پرداخت شده است. همانطور که قبلاً گفته شد این تسهیلات با شرایط بسیار سهل، منحصراً به زنان سرپرست خانوار پرداخت می‌شود و هدف آن کمک به ایجاد اشتغال مولد و تأمین معیشت این قبیل زنان و خانواده آنان است. گفتنی است که زنان سرپرست خانوار علاوه بر طرح مذکور به‌طور معمول نیز می‌توانند از سایر تسهیلات پرداختی بانک کشاورزی نیز بهره‌مند شوند.

۶ - نتیجه‌گیری

در این مقاله، ضمن مروری بر نقش زنان در توسعه کشاورزی و تأکید بر نقش زنان روستایی در کشاورزی ایران، میزان دسترس آنها به اعتبارات کشاورزی در جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گرفت.

اطلاعات مورد استفاده برای این بررسی، به‌روش نمونه‌گیری از شعب بانک کشاورزی در سراسر کشور جمع‌آوری شده است که با توجه به فراگیر بودن نمونه انتخابی، نتایج بررسی قابل تعمیم به سراسر کشور است.

اهم یافته‌های این بررسی به شرح زیر است:

۱ - در سال ۱۳۷۲، سهم اعتبارات پرداختی به زنان از کل اعتبارات پرداختی بانک

کشاورزی، از نظر تعداد ۸/۴ درصد و از نظر مبلغ ۲/۶ درصد بوده است.

۲ - در ده ماهه اول سال ۱۳۷۳، سهم زنان از کل اعتبارات پرداختی بانک

کشاورزی از نظر تعداد ۱۳/۴ درصد و از نظر مبلغ ۴/۱ درصد بوده است.

۳ - متوسط اعتبار پرداختی به زنان روستایی در سال ۱۳۷۳، ۹۴۰/۰۰۰ ریال

بوده است که در ده‌ماهه اول سال ۱۳۷۳ به سطح ۱/۱۰۰/۰۰۰ ریال افزایش

یافته است.

ارقام مذکور به‌وضوح نشان می‌دهد که میزان تسهیلات پرداختی به زنان روستایی در سال ۱۳۷۳

نسبت به سال ۱۳۷۲، به‌طور چشمگیری افزایش یافته است. زنان روستایی در ده‌ماهه اول سال ۱۳۷۳،

۱۳/۴ درصد از کل تعداد تسهیلات پرداختی بانک کشاورزی در دوره مذکور را دریافت کرده‌اند. این نسبت

بیش از دو برابر نسبت خانوارهای روستایی دارای سرپرست زن (یا به عبارتی تعداد زنان روستایی

سرپرست خانوار) در جامعه روستایی ایران (۵/۹۲ درصد) است. مقایسه دو نسبت فوق حاکی از

موفقیت نسبی بانک کشاورزی در اعتباررسانی به زنان روستایی و کمک مؤثر به اشتغال مولد این قشر و

در نتیجه ایفای نقش هر چه بیشتر آنان در عرصه فعالیت‌های کشاورزی است.

